

Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR ze dne 14.03.1975, sp. zn. 1 To 18/75, ECLI:CZ:NS:1975:1.TO.18.1975.1

Číslo: 25/1976

Právní věta: K posudzovaniu podmienok nutnej obrany. Na vybočenie z medzí nutnej obrany v zmysle § 13 Tr. zák. nemožno usudzovať len z toho, že napadnutý útočníka zranil a prípadne ho aj usmrtil, pričom sám neutrpel nijaké zranenie, ak tým odvracal útok priamo hroziaci alebo trvajúci a takáto obrana nebola zrejme neprimeraná povahe a nebezpečnosti útoku. Na nesplnenie podmienok nutnej obrany nemožno usudzovať ani z tej skutočnosti, že napadnutý sa nevyhol útoku inak než použitím obrany, pretože nikto nie je povinný ustupovať pred neoprávneným útokom na záujmy chránené trestným zákonom, ale má naopak právo použiť proti takémuto útoku obranu, ktorá nie je zrejme neprimeraná povahe a nebezpečnosti útoku.

Soud: Nejvyšší soud SSR

Datum rozhodnutí: 14.03.1975

Spisová značka: 1 To 18/75

Číslo rozhodnutí: 25

Číslo sešitu: 4-5

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Nutná obrana

Předpisy: 140/1961 Sb. § 4 písm. b

§ 13

§ 219

§ 32 odst. 1

§ 32 odst. 2

§ 72 odst. 2 písm. a

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 25/1976 sb. rozh.

K posudzovaniu podmienok nutnej obrany.

Na vybočenie z medzí nutnej obrany v zmysle § 13 Tr. zák. nemožno usudzovať len z toho, že napadnutý útočníka zranil a prípadne ho aj usmrtil, pričom sám neutrpel nijaké zranenie, ak tým odvracal útok priamo hroziaci alebo trvajúci a takáto obrana nebola zrejme neprimeraná povahe a nebezpečnosti útoku.

Na nesplnenie podmienok nutnej obrany nemožno usudzovať ani z tej skutočnosti, že napadnutý sa nevyhol útoku inak než použitím obrany, pretože nikto nie je povinný ustupovať pred neoprávneným útokom na záujmy chránené trestným zákonom, ale má naopak právo použiť proti takémuto útoku obranu, ktorá nie je zrejme neprimeraná povaha a nebezpečnosti útoku.

(Rozhodnutie Najvyššieho súdu SSR zo 14. 3. 1975 sp. zn. [1 To 18/75.](#))

Najvyšší súd SSR zrušil na základe odvolania obžalovaného Ľ. T. rozsudok Krajského súdu v Bratislave z 29. novembra 1974 sp. zn. 1 T 37/74 a krajskému súdu prikázal, aby vec znovu prejednal a rozhodol.

Z odôvodnenia:

Krajský súd uznal citovaným rozsudkom obž. Ľ. T. za vinného z trestného činu vraždy podľa § 219 Tr. zák. na tom skutkovom stave, že po dlhotrvajúcich nedorozumeniach so svojim synom 30. januára 1974 asi o 21.30 hod. v G. vo svojom byte viackrát pichol svojho syna Ľ. T. kuchynským nožom do ľavej pohrudnicovej dutiny a spôsobil mu bodné zranenie hrudnej steny osrdcovníkového vaku, srdca a pľúc, následkom čoho Ľ. T. ihneď zomrel. Za to bol obžalovanému uložený trest odňatia slobody v trvaní 5 rokov s použitím § 32 odst. 1, 3 Tr. zák. a pre výkon trestu bol zaradený do tretej nápravno-výchovnej skupiny. Podľa § 72 odst. 2 písm. a) Tr. zák. bolo nariadené ochranné psychiatrické liečenie obžalovaného.

Proti tomuto rozsudku podal v zákonom stanovenej lehote odvolanie obž. Ľ. T. Uviedol, že bol nesprávne uznaný za vinného z trestného činu vraždy podľa § 219 Tr. zák., pretože nemal úmysel syna Ľ. T. usmrtiť. Nevládal sa brániť synovmu útoku, ktorý počas celého zápasu intenzívne útočil, škrtil ho a snažil sa ho pichnúť nožom. Preto sa uchýlil ku krajnému prostriedku a na svoju obranu použil nôž, a to len v snahe odvrátiť synov útok. Upozornil na to, že je určitý rozpor medzi záverom znalcov psychiatrov v písomnom posudku a vyjadrením znalkyne dr. M. na hlavnom pojednávaní. Zatiaľ čo znalci v posudku konštatovali, že mohol svoje konanie len v zníženej miere ovládať a takisto mohol len v zníženej miere rozpoznať nebezpečnosť svojho konania pre spoločnosť, uvedená znalkyňa na hlavnom pojednávaní pripustila, že si môže pamätať len na prvé pichnutie nožom a že mu po ňom vypovedala pamäť. K smrteľnému pichnutiu (zásahu do srdca) došlo teda pri úplnom vypovedaní pamäti.

Navrhol preto zrušiť rozsudok krajského súdu s tým, aby jeho konanie bolo hodnotené v zmysle § 13 tr. zák.

Najvyšší súd SSR preskúmal na základe odvolania obžalovaného v zmysle § 254 odst. 1 Tr. por. zákonnosť a odôvodnenosť všetkých výrokov rozsudku, proti ktorým mohol odvolateľ podať odvolanie, i správnosť postupu konania, ktoré predchádzalo rozsudku, prihliadal i na chyby, ktoré neboli odvolaním vytýkané, a zistil, že odvolanie je odôvodnené.

Na základe vykonaného dokazovania krajský súd zistil v napadnutom rozsudku tento skutkový stav:

Obžalovaný trpel dlhé roky príkoria zo strany syna Ľ. T., ktorý ho sústavne znevažoval, urážal a bil. Často sa mu vyhrážal i zabitím a v poslednom čase stále nosil pri sebe kuchynský nôž bez rúčky. Nevraživosť medzi nimi sa vystupňovala do tej miery, že obžalovaný bol nútený vystahovať sa z vlastného domu a presťahovať sa do domu svojej matky. Iniciátorom nedorozumenia a rodinnej tragédie v kritický deň bol tiež syn obžalovaného, ktorý si v priebehu dňa spôsobil ťažký stupeň opilosti (2,51 promile alkoholu v krvi) a v takomto stave neustále útočil na obžalovaného. Najprv ho vystrčil z letnej kuchyne a keď obvinený odchádzal preč, napadol ho na dvore, kde ho odzadu udrel do hlavy plecniakom. Zvalil ho do jarku pred domom, kde ho bil a škriabal po tvári. Syn prestal útočiť

proti obvinenému len na zásad svojej manželky a matky obžalovaného. vo večerných hodinách vyhľadal obžalovaného v miestnom hostinci, potom doma vo vyhradenej izbe obžalovaného, až napokon asi o 21.30 hod. išiel do domu svojej starej matky, kde obžalovaný spal. Keď mu na jeho kričanie a vyhrážky dvere neotvorili, vylomil dvoje dverí, vonkajšie i vnútorné, vnikol do kuchyne, kde napadol obžalovaného, ktorý ho potom počas jeho útoku viac ráz pichol kuchynským nožom. Syn obvineného v dôsledku zranenia namieste zomrel.

Ďalej súd konštatoval, že dej v kuchyni sa odohral bez svedkov. Obžalovaný vzhľadom na svoj zdravotný stav a chorobu alebo schopný súvisle opísať udalosť, ktorá sa odohrala v kuchyni a každá jeho výpoveď obsahuje značné rozpory. Bolo však bezpečne preukázané, že páchatelom zažalovaného trestného činu je obvinený. Sám sa priznal, že pichol syna kuchynským nožom, a to jeden ráz, že konal v nutnej obrane, kým na ďalšie bodné a rezné rany zistené na tele syna sa nepamätal.

Pokiaľ ide o právnu kvalifikáciu, krajský súd zistil, že vykonané dokazovanie nedáva podklad pre záver, že obžalovaný mal úmysel syna usmrtiť (zrejme v kontextu vypadlo slovo „priamy“, pretože ináč by išlo o rozpor s použitou kvalifikáciou). Žiadny zo svedkov nepotvrdil, že by obvinený mal v ruke nôž, hoci v popoludňajších hodinách syn dva razy na neho útočil. Po synových útokoch obžalovaný išiel do bytu svojej matky, kde si ľahol spať. A keď ho syn prebudil zo spánku a zaútočil na neho, vzal do ruky na stole ležiaci nôž, a v silnom rozrušení pichol svojho syna bez vopred uváženeho úmyslu. Nemožno prehliadnuť, že syn obžalovaného mal aj podľa posudku MNV v G. povest' suroveho a agresívneho človeka s veľmi nízkym stupňom inteligencie, že bol notorický alkoholik, vyvolával výtržnosti, rodinné hádky a bitky s obžalovaným, ktoré pramenili z majetkových sporoch (chcel, aby obžalovaný z domu odišiel) a zo žiarlivosti (tvrdil, že obvinený má pomer s jeho ženou). Správanie poškodeného vzbudzovalo u občanov pohoršenie a bol viackrát oznamovaný pre rušenie socialistického spolunažívania na MNV.

Podľa názoru krajského súdu obžalovaný veľmi dobre vedel o negatívnych charakterových vlastnostiach svojho syna, najmä o jeho agresivite v alkoholickom opojení. Vedel aj v kritický deň, že syn je v podnapitom stave, a predsa mu neustúpil, ale v hádke ním vyvolanej, ktorá neskôr vyústila v rodinnú tragédiu, pokračoval v jedálni a v letnej kuchyni. Za tohto stavu veci krajský súd ustálil, že obžalovaný konal v nepriamom úmysle v zmysle § 4 písm. b) Tr. zák.

Ďalej krajský súd uviedol, že hoci bol obžalovaný napadnutý vo svojom byte, neišlo z jeho strany o nutnú obranu. V tejto súvislosti krajský súd poukázal na určité rozpory vo výpovediach obvineného a najmä na to, že až pri poslednej výpovedi v štádiu vyšetrovania obvinený vypovedal, že syn ho tlačil na stôl a že cítil dotyk špičatého predmetu. Ide podľa názoru krajského súdu o vykonštruované tvrdenie. Syn obvineného pri príchode do bytu bol vyzbrojený nožom a kovovým kutáčom. Tieto veci však proti obžalovanému nepoužil, hoci vzhľadom na svoj vek a fyzickú zdatnosť v porovnaní s obžalovaným to mohol ľahko urobiť a tak prekonať obranu obžalovaného. Na základe toho dospel krajský súd k presvedčeniu, že neišlo o nutnú obranu, keďže konanie obžalovaného nebolo primerané povahe a nebezpečnosti útoku, že teda obžalovaný prekročil hranice nutnej obrany.

Tento právny názor krajského súdu nie je správny. Na vybočenie z medzí nutnej obrany nemožno usudzovať len z toho, že napadnutý spôsobil pri obrane útočníkovi zranenie alebo ujmu na zdraví, kým útočník napadnutému poranenie nespôsobil. Takýto názor by totiž vylučoval možnosť nutnej obrany v prípadoch útoku priamo hroziaceho, teda takého útoku, ktorý má bezprostredne nastať. Krajský súd pri správnom postupe podmienok, že útok nebohého syna trval alebo priamo hrozil a či obranný zákrok obžalovaného bol alebo nebol zrejme neprimeraný povahe a nebezpečnosti útoku. Odôvodnenie týchto rozhodujúcich skutočností v napadnutom rozsudku chýba. Navyše je rozsudok miestami nejasný.

Nejasnosť napadnutého rozsudku je v prvom rade v tom, že krajský súd neuviedol, z ktorej výpovede

obžalovaného vychádzal pri rozhodovaní, hoci na rozpory v jeho výpovediach upozornil. Bez bližšieho vysvetlenia považoval výpoveď obžalovaného z 15. februára 1974, urobenú pred vyšetrovateľom VB, za vykonštruovanú (ide o výpoveď, v ktorej obžalovaný tvrdil, že nebohy syn mu pri útoku tlačil na hrdlo nejaký predmet). Na inom mieste krajský súd zasa v prospech obžalovaného konštatuje, že obžalovaný vzhľadom na svoj zdravotný stav a chorobu nie je schopný súvisle opísať odohrávajúc sa dej. Vzhľadom na to, že priebeh udalosti nemôže okrem obžalovaného nikto popísať, mal krajský súd venovať väčšiu pozornosť hodnoteniu jeho výpovedí urobených v priebehu konania, a to aj vo vzťahu k iným dôkazom. Napr. krajský súd sa bližšie nezaoberal kuchynským nožom, s ktorým prišiel poškodený do bytu obžalovaného, a pri ohliadke miesta činu bol nájdený pod telom nebohého.

Ďalej Najvyšší súd SSR zistil nejasnosť a rozpornosť dôvodov napadnutého rozsudku v tom, že pokiaľ krajský súd na jednej strane správne konštatuje, že iniciátorom konfliktu v kritický deň bol poškodený, ktorý vznikol do bytu starej matky a tam v tme napadol obvineného, na druhej strane neodôvodnene vytýka obžalovanému, že synovi neustúpil, hoci vedel o jeho agresivite. Tento názor okrem toho, že je nesprávny, lebo nikde nie je stanovená povinnosť ustupovať pred útočníkom, je aj v rozpore s obsahom spisu. Obžalovaný po dvojnásobnom napadnutí zo strany syna v popoludňajších hodinách odišiel z domu, kde býval jeho syn, a zdržiaval sa v byte svojej matky, kde bol znovu napadnutý. Obžalovaný teda nevyhľadával možnosť sporu s nebohým synom, ale naopak. Bolo by v rozpore so zákonom a právnym vedomím vôbec, keby skutočnosť, že obžalovaný vedel o tom, že jeho syn je v podnaperosti agresívny a že mu neustúpil, mala byť hodnotená v jeho neprospech. Negatívne charakterové vlastnosti útočníka by sa pri takomto názore hodnotili v neprospech napadnutej osoby.

Uvedené nedostatky viedli Najvyšší súd SSR k tomu, že napadnutý rozsudok podľa § 258 odst. 1 písm. c) Tr. por. zrušil a prikázal krajskému súdu, aby vec v potrebnom rozsahu znova prejednal a rozhodol.

V novom konaní, ako už bolo vyššie naznačené, bude musieť krajský súd zhodnotiť vykonané dôkazy z hľadiska, či obžalovaný konal za podmienok, že útok nebohého syna trval alebo priamo hrozil a či obrana obžalovaného bola alebo nebola zrejme neprimeraná povahe a nebezpečnosti útoku.

Tú skutočnosť, že obžalovaný mal pred nebohým synom veľké obavy a že tieto boli opodstatnené, zľahčil krajský súd konštatovaním, že vyhrážky medzi ľuďmi na dedine sú bežné a netreba im pripisovať vážny význam. V rozhodovanom prípade tomu tak nebolo.

Nemožno prehliadnúť, že podľa posudkov pripojených v spise mal nebohý Ľ. T. povest' surového, agresívneho človeka. Bol notorickým alkoholikom. Po požití alkoholických nápojov vyvolával výtržnosti a časté rodinné hádky. Bil manželku, deti a sústavne vyvolával hádky a bitky s obžalovaným. Obžalovaného vyhánal z rodinného domu, ktorý postavil, a bezdôvodne ho podozrieval z lúbostných stykov so svojou manželkou. Správanie nebohého vzbudzovalo v obci pohoršenie a bol viackrát oznámená pre priestupky komisii na ochranu verejného poriadku.

Obžalovanému robil nebohý syn po dlhé roky príkorie. Sústavne ho znevažoval, urážal a bil. Vyhrážal sa mu zabitím a v poslednom čase nosil stále pri sebe kuchynský nôž.

V kritický deň si nebohý Ľ. T. privodil ťažký stupeň opilosti a v takomto stave útočil na obvineného. Najprv ho vystrčil z letnej kuchyne a potom v bráne vedúcej na ulicu ho zozadu napadol, sotil ho do jarku a bil po tvári a hlave, pričom mu spôsobil škrabance na hlave. Hľadal obžalovaného vo večerných hodinách v miestnom hostinci, kde sa vyhrážal, že ho zabije. Vyhrážky v tomto zmysle predniesol aj pri búchaní na dvere, keď sa dožadoval otvorenia dverí na dome matky obžalovaného. Ani obžalovaný ani jeho matka dvere neotvorili a tak ich nebohý Ľ. T. vylomil a ozbrojený železným kutáčom a kuchynským nožom (vo vrecku mal ďalší kuchynský nôž bez rúčky) vošiel do kuchyne. V snahe urobiť útok dôraznejším rozbil svietiacu žiarovku elektrického osvetlenia a potom za úplnej

tmy útočil na obžalovaného.

K uvedeným skutočnostiam treba ešte dodať, že nebohý Ľ. T. bol fyzicky silnejší ako obvinený a vekove mladší (nebohý 32. ročný, obvinený 58-ročný).

Podľa názoru Najvyššieho súdu SSR, keď obžalovaný bol pred činom dva razy psychicky stresovaný a fyzicky napadnutý, nebohého syna Ľ. T. sa odôvodnene bál, čo potvrdzuje aj skutočnosť, že poškodený obžalovaného naozaj fyzicky napadol ozbrojený nebezpečnými zbraňami a za okolností (tma), ktoré zvyšovali strach obžalovaného.

Aby však mohol krajský súd správne posúdiť, či obžalovaný použil nôž v nutnej obrane podľa § 13 Tr. zák., treba opätovne vypočuť znalca prof. dr. M. K. na okolnosť, ktoré poranenie bolo pravdepodobne časove prvé. Či povrchové poranenia hrudníka a rúk, alebo bodná rána, ktorá vznikla do hrudníka nebohého a spôsobila smrť. Znalec v písomnom posudku uviedol, že rany v oblasti hrudníka a na rukách vznikli pri zápase o časovom slede poranení sa nevyjadril. Treba zisťovať aj to, či povrchové poranenia na rukách a hrudníku prípadne prekážali nebohému v ďalšom útoku, resp. či mu útok sťažovali. Táto okolnosť je významná pre posúdenie, či útok nebohého Ľ. T. trval, a to v súvislosti s tvrdením obžalovaného, že až po pichnutí pocítil, ako ho syn pustil, zvrtol sa a odchádzal preč.

Krajský súd bude musieť v naznačenom smere doplniť dokazovanie a znova vo veci rozhodnúť, riadiac sa pritom právnym názorom vysloveným v tomto rozhodnutí Najvyšším súdom SSR (§ 264 odst. 1 Tr. por.).